

Til Norges Bank

15.03.2018

Tilrådning om å utelukke RWE AG fra Statens pensjonsfond utland

Sammendrag

Etikkrådet tilrår å utelukke RWE AG på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for handlinger eller unnløtelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser.

RWE faller utenfor Norges Banks definisjon av kraftselskaper og er derfor ikke vurdert under kullkriteriet. Dette skyldes at selskapet har betydelige inntekter fra andre aktiviteter slik at inntektene fra kraftproduksjon er under 30 pst. som er terskelen for å bli vurdert under dette kriteriet. Når selskapet har svært store klimagassutslipp fra sin kraftproduksjon, mener Etikkrådet at selskapet må vurderes under klimakriteriet.

I sin vurdering har rådet lagt vekt på de samlede utslippene fra produksjonen, selskapets utslipp av klimagasser på et aggregert nivå sammenliknet med andre selskapers produksjon av tilsvarende vare, og selskapets planer for å bringe utslippene ned til et akseptabelt nivå.

RWE driver med produksjon av og handel med elektrisitet. Selskapet har kjernekraftverk og kraftverk basert på brunkull, svartkull, biomasse og gass og er Europas fjerde største kraftprodusent. RWE oppgir at det også er verdens største produsent av brunkull.

Selskapet oppgir på sin hjemmeside at det har Europas største klimagassutslipp og at utslippene er godt over gjennomsnittet for konkurrentene. Dette skyldes særlig to forhold: selskapet har mange gamle kraftverk, store anlegg som er 40-50 år gamle, og de har større andel kull og særlig brunkull enn de fleste store europeiske kraftprodusenter.

Selskapet har kommentert et utkast til tilrådning og legger vekt på sine planer for utslippsreduksjon og tiltak som allerede er gjennomført. Det har fornyet 25 prosent av sin kraftproduksjon de siste ti årene og doblet sin kapasitet basert på gass. RWE understreker videre at det har stengt ned flere gamle produksjonsenheter. Videre opplyser selskapet at det ikke er besluttet om det vil gjennomføre byggingen av et omsøkt nytt brunkullkraftverk, og videre at det i så fall vil erstatte andre kraftverk slik at CO₂-utslippene fortsatt vil gå ned. Selskapet forteller at det har redusert CO₂-utslippene med 18 prosent mellom 2012 og 2016 og at utslippene vil falle med ytterligere 30 pst. fram til 2030.

Etikkrådet konstaterer at RWE selv oppgir at det har Europas høyeste utslipp av klimagasser uavhengig av sektor, og følgelig et svært høyt absolutt utslippsnivå. Selv om selskapet har doblet sin kapasitet på gass og redusert CO₂-utslipp gjennom fornyelse de siste årene, er en vesentlig del av kraftproduksjonen fortsatt basert på kull. Det er uomtvistet at produksjon av elektrisitet fra kull generelt gir vesentlig høyere klimagassutslipp enn andre kraftkilder. Det er også klart at brunkull gir høyere utslipp enn svartkull. Om lag 35% av RWEs kraftproduksjon kommer fra brunkull.

Et annet vesentlig moment for om utslippene er uakseptable, er utslippsintensitet. Etikkrådet legger til grunn at eldre kraftverk i sin alminnelighet antas å ha høyere utslipp per produsert kraftenhet enn nyere kraftverk. RWEs betydelige beholdning av gamle brunkull-anlegg medvirker til å gi en høyere utslippsintensitet. Selskapet anfører at det har gjennomført en rekke tiltak for å redusere utslipp etter 2012 og viser til at utslippene har gått betydelig ned i denne perioden. Etikkrådet noterer at andelen svartkull er redusert. Imidlertid har ikke andelen brunkull endret seg vesentlig i samme periode. Situasjonen etter kuttene er at RWE fortsatt har vesentlig høyere utslippsintensitet enn de fleste av sine konkurrenter.

Siden 2012 og frem til i dag har RWE redusert utslippene med rundt 20 %. Like fullt fremstår det som om selskapet drifter gamle og mindre effektive kraftverk lenger enn sine konkurrenter.

Selskapet er også mer aktivt med å bygge nye brunkullkraftverk når andre kraftleverandører ikke lenger satser på denne utslippstunge kraftverkstypen.

Når Etikkrådet skal ta stilling til *risikoen* for uakseptable klimagassutslipp, vil et selskaps planer og utsikter være viktige momenter i vurderingen. Selskapet planlegger å redusere klimautslipp frem mot 2030 med om lag 30%. En del av denne reduksjonen er basert på at selskapet planlegger lavere driftstid på sine brunkullkraftverk. Samtidig fortsetter RWE å basere store deler av sin kraftproduksjon på kull, hvorav en betydelig del er brunkull. Selskapet har fortsatt å bygge og planlegge brunkullkraftverk helt frem til i dag, og planlegger å drifte noen brunkullgruver frem til ca. 2050. Etter en helhetsvurdering finner Etikkrådet at det er svært usikkert om de skisserte tiltak og planer vil bringe selskapets klimagassutslipp ned til et nivå som tilsvarer det konkurrentene vil ligge på.

Etikkrådet konkluderer derfor med at det er en uakseptabel risiko for at RWE i lang tid fremover vil ha svært høye klimagassutslipp.

Innhold

1	Innledning	1
	1.1 Hva Etikkrådet har tatt stilling til	1
	1.2 Kilder	3
2	Bakgrunn	3
3	Etikkrådets undersøkelser	4
	3.1 Om selskapet	4
	3.2 Kraftproduksjonen og klimagassutslippene	4
4	Informasjon fra selskapet	5
5	Etikkrådets vurdering	7
6	Tilrådning	8

1 Innledning

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland (SPU) har vurdert fondets investeringer i RWE AG¹ (RWE) opp mot klimakriteriet i retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra SPU (de etiske retningslinjene).² RWE er et integrert kraftselskap, og har Europas høyeste utslipp av klimagasser.

Ved utgangen av 2017 eide SPU aksjer for 1,39 milliarder kroner i selskapet, tilsvarende en eierandel på 1,36 prosent.

1.1 Hva Etikkrådet har tatt stilling til

Etikkrådet har vurdert fondets investering i RWE opp mot retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland § 3, bokstav d: «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for handlinger eller unnlatelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser». Det er ingen begrensninger på hvilke bransjer eller type virksomhet dette klimakriteriet kan anvendes på.

De samme retningslinjene har i § 2 pkt. 2 et produktbasert kriterium der det blant annet heter «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for gruveselskap og kraftprodusenter som selv eller konsolidert med enheter de kontrollerer får 30 pst. eller mer av sine inntekter fra termisk kull, eller baserer 30 pst. eller mer av sin virksomhet på termisk kull».

Ansvaret for gjennomføringen av kullkriteriet er delt mellom Norges Bank og Etikkrådet, slik at Norges Bank har hovedansvaret. For å anvende dette kriteriet er det nødvendig å definere begrepene «gruveselskap» og «kraftprodusent». Særlig «kraftprodusent» krever en grensedragning. Norges Bank har lagt til grunn at en kraftprodusent er «Selskap som har produksjon av kraft som en viss andel av sin samlede virksomhet (avhengig av terskel for andelen)». ³ Den sier videre at «Selskaper med for eksempel 30 prosent eller mer av inntektene sine fra egen kraftproduksjon kan identifiseres». Disse utvelgelseskriteriene gjør at måten et selskap organiserer virksomheten, kan få betydning for om selskapet omfattes av kriteriene. Eksempelvis vil integrerte elektrisitetsselskaper med stor virksomhet innen distribusjon eller nettdrift ikke nødvendigvis omfattes, selv om disse kan ha betydelig kullandel i sin kraftproduksjon isolert sett.

Etter definisjonen Norges Bank har lagt til grunn, kommer RWE ikke inn under kullkriteriet fordi det ut fra denne definisjonen ikke regnes som en kraftprodusent. Når selskapet har svært store klimagassutslipp fra sin kraftproduksjon, mener Etikkrådet at selskapet må kunne vurderes under klimakriteriet.

Rapporten «*Fossil-fuel Investments in the Norwegian Government Pension Fund Global*» (Skancke-rapporten)⁴ og Stortingsmelding 21 (2014-2015) legger vekt på at klimakriteriet skal kunne anvendes på ulike sektorer. Det er lagt opp til at vurderingen skal være framoverskuende, slik at konkrete og pålitelige målsettinger om utslippsreduksjoner vil være et element i vurderingen sammen med grad av måloppnåelse.

¹ Issuer ID: 115675.

² <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2014-12-18-1793?q=retningslinjer+++pensjonsfond+++utland>

³ <https://www.nbim.no/contentassets/08b0787eae8a4016bd06bfeba0067e32/tredje-runde-kullekskluderinger---beslutningsgrunnlag.pdf>.

⁴ https://www.regjeringen.no/contentassets/d1d5b995b88e4b3281b4cc027b80f64b/expertgroup_report.pdf.

Stortingsmeldingen legger til grunn at Etikkrådet i begynnelsen konsentrerer arbeidet om sektorer med store absolutte utslipp og selskap med høy utslippsintensitet. Det er lagt opp til at det er *utslipp* av klimagasser som skal være grunnlag for utelukkelse, og at en helhetlig tilnærming for hvert selskap skal legges til grunn. Stortingsmeldingen trekker også fram at «...selv om det er vanskelig å definere absolutte mål på utslippsintensitet, kan det fortsatt være mulig å vurdere sammenliknbare selskaper opp mot hverandre».

Rådet legger til grunn at kriteriets uttrykk «i uakseptabel grad» innebærer at selskaper kan utelukkes hvis utslippene av klimagasser er vesentlig høyere enn konkurrerende selskapers utslipp ved produksjon av tilsvarende vare. For selskaper som for eksempel produserer elektrisitet, men også andre ting, vil rådet vurdere utslippsintensiteten for den samlede elektrisitetsproduksjonen, men holde andre deler av virksomheten utenom. Dette er i tråd med stortingsmeldingen som peker på at det «... som ett av flere forhold synes rimelig å fokusere på utslippsintensitet og ikke nødvendigvis absolutte utslippsnivåer. Med utslippsintensitet menes utslipp relativt til for eksempel produksjon eller omsetning». Et selskap som produserer noe elektrisitet fra energikilder med høy utslippsintensitet, men som samtidig har det vesentlige av sin produksjon av elektrisitet fra vannkraft, vindkraft og solenergi, vil dermed normalt ikke utelukkes.

Det må likevel være slik at totalutslippene også kan karakteriseres som høye. Dermed vil selskaper med en ubetydelig virksomhet som isolert sett kan ha høye spesifikke utslipp sammenliknet med liknende virksomhet, ikke utelukkes.

«Uakseptabel risiko» omfatter både en vurdering av de sannsynlige utslippene med dagens produksjon og teknologi og en vurdering av framtidsutsiktene. Rådet mener det må være sannsynlig at selskapet i dag har virksomhet som når opp til terskelen for utelukkelse. Dertil må det være sannsynlig at situasjonen vil vedvare innenfor en rimelig tidshorison. I vurderingen av den framtidige risikoen mener Etikkrådet at konkrete planer om utslippsreduksjoner som gir seg utslag i dokumenterte investeringsforslag, skal tillegges vekt. Overordnede uforpliktende målsettinger er av mindre betydning.

Det er svært vanlig for produsenter av elektrisitet å ha målsetninger om å redusere sine utslipp av klimagasser. Selskap med høye utslipp som ønsker å nærme seg bransjegjennomsnittet, må derfor ha målsettinger som tar inn over seg at dette gjennomsnittet vil endre seg over tid. Et moderat mål om reduksjoner fram til for eksempel 2030 vil derfor kunne resultere i større avstand til gjennomsnittet når en kommer til år 2030.

Klimakriteriet har en annen utforming enn de øvrige atferdskriteriene, med vekt på klimagassutslipp på et aggregert selskapsnivå. Dette gjør at en i utgangspunktet ikke kan legge vekt på utslippene i datterselskap.⁵

Ut fra dette utleder rådet følgende momenter som vil bli lagt vekt på i vurderingen av selskaper etter klimakriteriet:

- De samlede utslippene fra produksjonen,
- Selskapets utslipp av klimagasser på et aggregert nivå sammenliknet med andre selskapers produksjon av tilsvarende vare,

⁵ Se Etikkrådets årsmelding for 2017 for mer detaljert gjennomgang av dette og andre relevante problemstillinger: <http://etikkradet.no/arsmeldinger/>

- Selskapets planer for å bringe utslippene ned til et nivå som ikke skiller seg vesentlig fra tilsvarende industri, og som samtidig tar inn over seg behovet for reduserte utslipp slik det kommer til uttrykk i klimakonvensjonens vurderinger.

1.2 Kilder

Det foreligger mye offentlig tilgjengelig informasjon om klimagassutslipp fra ulike energikilder, og også om teknologiutviklingen i retning av mer energieffektive kullkraftverk. Dette er angitt i fotnoter. For øvrig har Etikkrådet i stor grad basert seg på dokumentasjon fra RWE publisert i årsrapporter og bærekraftrapporter, men også mer spesifikk informasjon som Etikkrådet har fått direkte fra selskapet. RWE har også gitt merknader til et utkast til tilrådning.

2 Bakgrunn

Grunnlaget for klimakriteriet er kunnskapen om at menneskelig aktivitet kan påvirke klimaet. Det internasjonale arbeidet med å motvirke disse endringene har utspring i FNs klimakonvensjon. Den har som mål at konsentrasjonen av klimagasser skal stabiliseres på et nivå som vil forhindre farlig, menneskeskapt påvirkning av klimasystemet.

Parisavtalen ble undertegnet i desember 2015. Avtalens mål er at den globale temperaturendringen skal holdes godt under to grader. Ifølge FNs klimapanel's femte hovedrapport må de globale klimagassutslippene i 2050 være mellom 40 og 70 prosent lavere enn i 2010 for å nå dette målet. Ifølge klimapanelet tilhører kraftproduksjon en av sektorene med høyest utslipp av klimagasser.

Klimapanelets vurderinger og Parisavtalens målsetninger er globale og retter seg i utgangspunktet mot stater og ikke mot enkeltsekskap. Etikkrådet mener at selskap med store absolutte utslipp og høy utslippsintensitet like fullt har et særlig ansvar for å bidra til at samfunnet kan nå disse målene.

Kraftproduksjon basert på ulike energibærere gir ulike utslipp av klimagasser. Av de mest vanlige energikildene gir brunkull det høyeste utslippet, mens vannkraft, vindkraft og solkraft til sammenlikning har svært mye lavere utslipp. De fleste typer svartkull har lavere utslipp av klimagasser enn brunkull, men allikevel nesten dobbelt så høye utslipp som naturgass.⁶ Brunkull er en billigere energikilde enn andre kulltyper og finnes flere steder i Europa, men de største reservene finnes i Tyskland.

Teknologien som kullkraftverkene baseres på, forbedres stadig, slik at kraftverk bygd for 40-50 år siden kan ha utslipp som er flere titalls prosent høyere enn de nyeste typene. Et brunkullkraftverk fra før 1970 hadde typisk en energieffektivitet på 30-35 prosent mens de nyeste anleggene ligger nær 45 prosent. Mange eldre kraftverk har over tid gjennomført ombygginger som har økt effektiviteten noe, men ikke opp til nivå med nye anlegg.

Elektrisitetsmarkedene er ikke globale. De dekker ofte en region, der det er tilstrekkelig overføringskapasitet mellom de ulike områdene. I hovedsak vil ulike produsenter i regionen

⁶ Se for eksempel WNO sin oversikt over utslipp fra bruk av ulike råstoff og teknologier: http://www.world-nuclear.org/uploadedFiles/org/WNA/Publications/Working_Group_Reports/comparison_of_lifecycle.pdf.

også kunne ha tilgang til de samme energibærerne, og til noenlunde sammenliknbare priser. Etikkrådet legger i vurderingen av om et klimagassutslipp er uakseptabelt, vekt på sammenlikningen med konkurrenters produksjon av samme produkt. Når det gjelder elektrisitetsproduksjon, er det da naturlig å sammenlikne med selskap som konkurrerer i det samme regionale markedet.

3 Etikkrådets undersøkelser

3.1 Om selskapet

RWE er et tysk selskap som driver med produksjon av og handel med elektrisitet. Kraftverkene er hovedsakelig plassert i Tyskland, Nederland og Storbritannia. Selskapet har kjernekraftverk og kraftverk basert på brunkull, svartkull, biomasse og gass. Avhengig av hvordan man måler, er det omtrent nummer fire på listen over Europas største kraftprodusenter. I 2016 skilte RWE ut sin produksjon av fornybar energi i et eget selskap, Innogy. Dette selskapet er børsnotert, har RWE som majoritetsseier, og driver også blant annet elektrisitetsnettet RWE har bygget opp.

3.2 Kraftproduksjonen og klimagassutslippene

Etikkrådet har blant annet støttet seg på data fra CDP⁷ (tidligere *Carbon Disclosure Project*) og Trucost.⁸ I Etikkrådets undersøkelser har det ikke blitt påvist noen andre store europeiske kraftprodusenter i SPU som har høyere utslipp av klimagasser per produsert kilowattime. CDP har gjort en analyse av de største kraftselskapene i Europa, og RWE blir der rangert som dårligst i en sammenlikning der flere forhold av betydning for klimagassutslipp blir medregnet.

Selskapet oppgir også på sine hjemmesider at de har Europas største klimagassutslipp. De beskriver også utslippene slik: «*These emissions are well above average compared with our main competitors*».⁹ Dette skyldes særlig to forhold: Selskapet har mange gamle kraftverk, store anlegg som er 40-50 år gamle, og det har større andel kull, og særlig brunkull, enn de fleste store europeiske kraftprodusenter.

Det er nå kun RWE som har brunkullkraftverk som er 40-50 år gamle i Tyskland, og i aldersintervallet 30-40 år har selskapet 64 prosent av all installert brunkullkapasitet blant kraftprodusenter i Tyskland. Blant de nyeste, i intervallet 0-10 år (alle aldre nevnt har 2015 som referanseår) har RWE 72 prosent av all installert kapasitet på brunkull i Tyskland.¹⁰

RWE bygget så sent som i 2012 to nye store (2 x 1060 MW) kraftverksenheter på anlegget i Neurath, begge basert på brunkull. Med disse har Neurath-anlegget det nest største klimagassutslippet av alle anlegg i Europa.¹¹ RWE har også søkt tyske myndigheter om å få

⁷ <https://www.cdp.net/en>. (Flicking the Switch. CDP, mai 2015) <https://b8f65cb373b1b7b15feb-c70d8ead6ced550b4d987d7c03fcdd1d.ssl.cf3.rackcdn.com/cms/reports/documents/000/000/617/original/electric-utilities-report-exec-summary-2015.pdf?1470222702>.

⁸ <https://www.trucost.com/>.

⁹ <http://www.rwe.com/web/cms/en/1904186/rwe/responsibility/climate-protection/>.

¹⁰ Se Future of lignite power fra A. D. Little:

http://www.adlittle.com/downloads/tx_adlreports/ADL_FutureOfLignitePower.pdf.

¹¹ EU Coal stress test report 2017: http://climateanalytics.org/files/eu_coal_stress_test_report_2017.pdf.

bygge ny kapasitet på til sammen 1100 MW ved Niederaussem-kraftverket basert på brunkull. Ingen andre selskap i Tyskland hadde per mai 2016 inne søknad om, eller under bygging, kraftverk basert på brunkull.¹²

I 2016 var totalutslippene av klimagasser fra RWE sine kraftverk 148 millioner tonn regnet som CO₂. Dette er nesten tre ganger så mye som alle utslipp fra norske områder, inkludert olje- og gassutvinning.¹³

Total kraftproduksjon for RWE var i 2016 ca 216 TWh. Datterselskapet Innogy produserte i tillegg 10,8 TWh basert på fornybar energi og har kapasitet på 3,3 GW.

RWE inngår i EUs kvotehandelsystem EU-ETS og baserer seg på kvoter i dette systemet. Utslippskvotene i dette systemet er foreløpig gratis eller har lav pris. Kraftbransjen har nå ikke gratiskvoter. Det forventes at kvoteprisene på lengere sikt vil stige og trolig bedre reflektere kostnadene ved å redusere utslipp.

4 Informasjon fra selskapet

I et brev til Etikkrådet 11.09.2017 beskriver RWE sine utslipp av klimagasser, fordelt på ulike energibærere. I perioden 2012-2016 er det minimale endringer i andelen kraft fra brunkull som ligger på ca. 35 prosent. Andelen svartkull er i samme periode redusert fra å utgjøre ca. 26,7 prosent av selskapets kraftproduksjon i 2012 til å utgjøre ca. 20,5 prosent i 2016. RWE oppgir at det også er verdens største produsent av brunkull.

Selskapet sier i brevet at de har en intensjon om å redusere sine utslipp i Europa med 55-65 millioner tonn innen 2030. Etter 2030 vil de fortsette utslippsreduksjonene slik myndighetene krever. Det sier videre «...we expect a significant decrease in emissions from hard coal plants. We intend to achieve this by the closure of power stations (e.g. Voerde A/B in April 2017 or Gersteinwerk K2 in Qi 2019) as well as technical upgrades. In the Netherlands, RWE is going to retrofit the hard coal-fired power plants Eemshaven and Amer 9 for biomass co-firing: Our plan is to produce environmentally friendly electricity using a total of 2,5 million metric tons of biomass annually, allowing us to lower our CO₂ emissions by roughly 4 million metric tons».

I sin «Sustainability report 2016» beskriver RWE sine planer om å videreføre kraftproduksjonen basert på brunkull: «Securing the future of lignite in mutual agreement with the state government of North Rhine-Westphalia is a key issue for us because lignite will continue to remain an important pillar for the business model of RWE AG over the foreseeable future». ¹⁴

I sin årsrapport for 2016 beskriver selskapet sine planer videre «Coal also continues to be an important fuel for us, but its significance will wane, mostly due to the long-term national and European climate protection targets. Our strategy is oriented with regard to these. Our operations in the lignite business will make an important contribution to reducing emissions. For example, as part of Germany's 'Climate Action Programme 2020', five lignite-fired units of the 300 MW class will be taken off the market, reducing the CO₂ emissions of the Rhenish

¹² Se oversikt hos Bundesverbandt der Energie- und Wasserwirtschaft:

[https://www.bdew.de/internet.nsf/id/01F2A3585F6F3C43C1257FC40036A115/\\$file/13_2%20BDEW-Kraftwerksliste.pdf](https://www.bdew.de/internet.nsf/id/01F2A3585F6F3C43C1257FC40036A115/$file/13_2%20BDEW-Kraftwerksliste.pdf).

¹³ <http://www.miljostatus.no/tema/klima/norske-klimagassutslipp/>.

¹⁴ <http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3692006/data/179662/4/rwe/responsibility/RWE-Our-Responsibility-Report-2016.pdf> s.6.

*lignite mining region by around 15 % compared to current levels. Over the coming decade, we intend to increase this reduction to 40 % – 50 %, with measures such as decommissioning the Weisweiler power plant after completing coal extraction from the opencast mine in Inden. Thereafter, falling capacity utilisation levels and closures of additional lignite-fired units will lead to further declines in CO₂ emissions, before the most modern lignite-fired power plants are taken offline around the middle of the century, when opencast mining comes to an end in Hambach and Garzweiler.*¹⁵

Selskapet gir i årsmeldingen for 2016 også uttrykk for at det mener at planene for reduksjon av klimagasser i Tyskland, Nederland og England er svært ambisiøse, og bruker uttrykk som «...it is also possible that coal-fired power plants will be shut down due to excessively rigid climate protection requirements».¹⁶ Selskapet er også svært negativt til EU sine planer om at kraftverk med høye klimagassutslipp ikke skal slippe til fullt ut i EUs kraftmarked, og legger vekt på forhandlinger og lobbying for å unngå dette.¹⁷

Selskapet har kommentert Etikkrådets utkast til tilrådning. I sitt svar legger selskapet vekt på sine planer for utslippsreduksjon, og tiltak som allerede er gjennomført. Det har fornyet 25 prosent av sin kraftproduksjon de siste ti årene, og doblet sin kapasitet basert på gass. Selskapet understreker videre at det i forbindelse med nybyggingen av Neurath-stasjonen har «...shut down 16 of the oldest and least efficient 150 MW lignite units by the time of commissioning of the two new units, thereby saving some 6 million tons of CO₂ emissions». Selskapet kommenterer videre om søknadsprosessen om å bygge nytt kraftverk basert på brunkull: «It is correct that we are currently going through the authorisation process for a new lignite unit of 1,100 MW [...]. However, no final investment decision has been taken yet and we currently do not envisage the realisation of this project. It is also not included in our current financial plans. Also, in case of the construction of this new unit we have committed ourselves to shutting down 1,200 MW of old capacity in order to continue our reduction of CO₂ emissions».

Selskapet forteller at det har redusert CO₂-utslippene med 18 prosent mellom 2012 og 2016, og «By 2020, CO₂ emissions will come down by a further 15 % and by 2030 by an additional 30 %. This will represent a total reduction of more than half by 2030 compared to 2012».

Selskapet har oversendt sin bærekraftspresentasjon datert desember 2017. Der framgår det at det er ulike tiltak som er planlagt for perioden fram til 2030. Blant disse er nedleggelse av enkelte produksjonsenheter, omlegging til kombinasjon av kull og biomasse på to anlegg i Nederland, og reduksjon av driftstid på kullkraftverkene, samt at det vil ha om lag 1,5 GW med brunkullkraftverk som *stand-by* reserve fram til 2023.

Selskapet Innogy, der RWE er majoritetseier, har produksjon av vind-og vannkraft, og RWE understreker at produksjonskapasiteten i Innogy utvikles videre.

¹⁵ <http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3688522/data/2957158/7/rwe/investor-relations/reports/2016/RWE-annual-report-2016.pdf> s.19.

¹⁶ <http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3688522/data/2957158/7/rwe/investor-relations/reports/2016/RWE-annual-report-2016.pdf> s.84.

¹⁷ Dette gjelder EUs såkalte «capacity market», se <http://www.rwe.com/web/cms/mediablob/en/3688522/data/2957158/7/rwe/investor-relations/reports/2016/RWE-annual-report-2016.pdf> s. 33.

5 Etikkrådets vurdering

Etikkrådet har på grunnlag av den foregående informasjonen vurdert om det er en uakseptabel risiko for at RWE «medvirker til eller selv er ansvarlig for handlinger eller unnlater som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser» i henhold til SPU's retningslinjer § 3 d.

Etikkrådet tar først stilling til hvilken størrelse som legges til grunn for RWEs utslipp på et «aggregert selskapsnivå». RWE har samlet sin produksjon av fornybar energi i et eget selskap hvor RWE er majoritetseier. Klimagassutslipp i datterselskap skal som utgangspunkt ikke tillegges vekt, jfr. kap.1.1. Det er dermed utslippene i RWE som er utgangspunkt for vurderingen. Det er samtidig slik at kraftproduksjonen i datterselskapet Innogy er så lav at det uansett ikke ville påvirket sluttresultatet i særlig grad.

I vurderingen av om handlinger eller unnlater «i uakseptabel grad» fører til klimagassutslipp, er de samlede utslippene fra selskapets produksjon et viktig moment. RWE driver med kraftproduksjon, en sektor som globalt har høye utslipp av klimagasser. Etikkrådet noterer at RWE de siste årene har doblet sin kapasitet på gass og redusert CO₂-utslipp gjennom fornyelse. Like fullt er en vesentlig del av kraftproduksjonen fortsatt basert på kull. Det er uomtvistet at produksjon av elektrisitet fra kull generelt gir vesentlig høyere klimagassutslipp enn andre kraftkilder. Det er også klart at brunkull gir høyere utslipp enn svartkull. Om lag 35 prosent av RWEs kraftproduksjon kommer fra brunkull. RWEs posisjon som Tysklands (og verdens) største produsent av elektrisitet fra brunkull bidrar til at RWE har et utslippsvolum som selskapet selv betegner som «Europas største». Etikkrådet konstaterer at RWE har Europas høyeste utslipp av klimagasser uavhengig av sektor, og følgelig et svært høyt absolutt utslippsnivå.

Et annet vesentlig moment for om utslippene er uakseptable er utslippintensitet. Spørsmålet er om selskapets utslipp er vesentlig høyere enn konkurrerende selskapers utslipp av tilsvarende vare i det samme regionale markedet. Etikkrådet legger til grunn at eldre kraftverk i sin alminnelighet antas å ha høyere utslipp per produsert kraftenhet enn nyere kraftverk. RWEs betydelige beholdning av gamle brunkull-anlegg medvirker til å gi en høyere utslippintensitet. Etikkrådet merker seg også at RWE har en aldersstruktur på sine brunkullkraftverk som viser at selskapet fortsetter å drifte gamle og mindre effektive kraftverk lenger enn sine konkurrenter, og at de samtidig er mer aktive med å bygge nye brunkullkraftverk når konkurrentene ikke lenger i særlig grad satser på denne kraftverkstypen. Selskapet anfører at det har gjennomført en rekke tiltak for å redusere utslipp etter 2012, og viser til at utslippene har gått betydelig ned i denne perioden. Etikkrådet noterer at andelen svartkull er redusert. Imidlertid har ikke andelen brunkull endret seg vesentlig i samme periode. Situasjonen etter kuttene er følgelig at RWE fortsatt har vesentlig høyere utslippintensitet enn de fleste av sine konkurrenter.

Etikkrådet har derfor kommet til at RWE i dagens situasjon har uakseptable utslipp av klimagasser på et aggregert selskapsnivå. Selskapet har Europas høyeste utslipp av klimagasser, uavhengig av sektor. Det har fortsatt mange gamle kraftverk, og benytter i større grad enn andre kraftprodusenter den utslippstunge energikilden brunkull. At selskapet i noen grad har gått over på mindre utslippstunge kraftbærere de siste årene, endrer ikke helhetsbildet.

Når Etikkrådet skal ta stilling til *risikoen* for uakseptable klimagassutslipp, vil et selskaps planer og utsikter være viktige momenter i vurderingen. Rådet vil bemerke at offentlige reguleringer på klimaområdet er i endring, og strengere regulering vil påvirke selskapers planer og prioriteringer. Usikkerhet knyttet til fremtidig regulering medfører imidlertid at

Etikkrådet i sin vurdering av risiko under klimakriteriet i tillegg til fremtidige planer for utslippsreduksjon, også legger vekt på hvordan selskapet så langt har innrettet seg for å redusere utslipp.

Rådet har merket seg at RWE har planer om relativt omfattende utslippsreduksjoner der det kreves av myndighetene. Selskapet har konkrete planer om å redusere klimagassutslippene fra flere av sine anlegg blant annet ved å ta enkelte gamle svartkullbaserte enheter ut av bruk, samt ved å supplere med biobrensler i to anlegg. Etikkrådet noterer imidlertid at så langt har selskapet i noen grad erstattet den tapte produksjonen ved nedlegging av gamle og ineffektive kullkraftverk med nye kraftverk basert på brunkull.

Siden 2012 og frem til i dag har RWE redusert utslippene med rundt 20 prosent. Like fullt fremstår det som om selskapet drifter gamle og mindre effektive kraftverk lenger enn sine konkurrenter. Selskapet er også mer aktive med å bygge nye brunkullkraftverk når andre kraftleverandører ikke lenger satser på denne utslippstunge kraftverkstypen. Selskapet planlegger å redusere klimautslipp frem mot 2030 med om lag 30 prosent. På lengre sikt vil større anlegg nedlegges når gruvene er tomme. En del av denne reduksjonen er basert på at selskapet planlegger lavere driftstid på sine brunkullkraftverk. Etikkrådet finner at det er usikkerhet knyttet til gjennomføringen av dette tiltaket. Samtidig fortsetter RWE å basere store deler av sin kraftproduksjon på kull, hvorav en betydelig del er brunkull. Selskapet har fortsatt å bygge og planlegge brunkullkraftverk helt frem til i dag, og planlegger å drifte noen brunkullgruver frem til ca. 2050. Etter en helhetsvurdering finner Etikkrådet at det er svært usikkert om de skisserte tiltak og planer vil bringe selskapets klimagassutslipp ned til et nivå som tilsvarer det konkurrentene vil ligge på.

Etikkrådet konkluderer derfor med at det er en uakseptabel risiko for at RWE i lang tid fremover vil ha svært høye klimagassutslipp.

6 Tilråding

Etter en samlet vurdering tilrår Etikkrådet å utelukke RWE AG fra Statens pensjonsfond utland på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for handlinger eller unnlatelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser.

Johan H. Andresen
Leder

(Sign.)

Hans Christian Bugge

(Sign.)

Cecilie Hellestveit

(Sign.)

Brit Rugland

(Sign.)

Trude Myklebust

(Sign.)